

dr hab. Andrzej Wach, prof. UW
Katedra Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

Warszawa, 28 stycznia 2025 roku

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Tomaszuka pt. „ Prawne uwarunkowania polskich i niemieckich profesjonalnych klubów piłkarskich. Analiza porównawcza” przygotowanej na Wydziale Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Zbigniewa Dziubińskiego.

1. Uzasadnienie wyboru tematu pracy oraz jej oryginalności .

Zgodnie z wymogiem ustawowym, temat pracy doktorskiej powinien być tak ustalony, aby stwarzał płaszczyznę do rozważań pozwalających na oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. W odniesieniu do recenzowanej rozprawy warunek ten został w pełni spełniony. Dokonana przez Doktoranta analiza prawnych uwarunkowań funkcjonowania polskich i niemieckich profesjonalnych klubów piłkarskich stanowi trafny oraz oryginalny wybór problematyki badawczej.

W podejmowanych rozważaniach porównawczych dokonuje się najczęściej analizy reprezentatywnych dla poszczególnych kultur prawnych systemów i porządków normatywnych. Pozostaje faktem, że choć polskie prawo prywatne pozostawało przez dziesiątki lat zwłaszcza pod wpływem regulacji francuskich, to oddziaływały również na nie unormowania niemieckie, w tym mające wpływ na płaszczyznę sportu rozwiązania korporacyjne (stowarzyszeniowe). Na ich podstawie utworzono jeszcze w czasach zaboru pruskiego niektóre, funkcjonujące do chwili obecnej w Polsce kluby piłkarskie.

Późniejsze, niezwykle trudne relacje polsko - niemieckie z pierwszej połowy XX w. sprawiły, iż systemy prawne tych sąsiadujących ze sobą geograficznie krajów rozwijały się w odmiennych kierunkach. Zróżnicowane były także później warunki ekonomiczne rozwoju futbolu w analizowanych krajach. Pozwoliły one reprezentacji Niemiec w piłce nożnej na kilkakrotne sięgnięcie w okresie powojennym po tytuł mistrza świata. W zrozumiwały zatem sposób znalazło to odzwierciedlenie w potencjale sportowym i finansowym 1 Bundesligi, której kluby były wielokrotnie triumfatorami najważniejszych europejskich pucharów piłkarskich. W tej sytuacji

porównanie z ich statusem ekonomicznym i jurydycznym działalności polskich klubów piłkarskich jest interesującym ze strony Doktoranta zamierzeniem naukowym.

Należy równocześnie zauważyć, iż zagadnienie uprawiania piłki nożnej, jako najpopularniejszej współcześnie dyscypliny sportu analizowane jest przez przedstawicieli różnych dyscyplin nauk humanistycznych, zazwyczaj na odrębnych płaszczyznach. Następuje to zwłaszcza w ujęciu historycznym, socjologicznym, prawnym, ekonomicznym czy jako jedna z form realizacji szeroko rozumianej kultury fizycznej, ze zwróceniem szczególnej uwagi na psychologiczne, techniczne czy taktyczne elementy realizacji danej gry sportowej.

W badaniach naukowych nie podejmuje się tymczasem rozważań porównawczych na płaszczyźnie prawnej, która oparta jest zarazem na istotnej podbudowie socjologicznej i ekonomicznej. Taką zaś analizę zaprezentował w niniejszej pracy Doktorant, formułując szereg interesujących tez odnoszących się do tych sfer badawczych, które stanowią istotny wkład w dorobek naukowy dotyczący zagranicznego i krajowego futbolu. W ten sposób przygotowana rozprawa doktorska wypełnia istniejącą w sferze polskiej nauki lukę i może być inspiracją do podejmowania dalszych, podobnych analiz w omawianym zakresie.

Koncentrując się przede wszystkim na aspektach jurydycznych funkcjonowania klubów piłkarskich z dwóch lig zawodowych, mających zróżnicowaną historię i potencjał ekonomiczny Doktorant dokonał prawidłowego doboru istniejącej literatury i umiejętnie wykorzystał dostępne źródła normatywne i doktrynalne. Nie ograniczył się przy tym do wykorzystania aktualnych regulacji kodeksowych i ustawowych oraz licznych, istniejących wypowiedzi naukowych z zakresu prawa, socjologii czy ekonomii, lecz przedstawiając sposób powstawania i działalności ligowych struktur piłkarskich nawiązał do wewnętrznych unormowań statutowych i regulaminowych dotyczących futbolu niemieckiego oraz polskiego. Pozwoliło to Autorowi na wielopłaszczyznowe zarysowanie istniejących w praktyce ruchu sportowego różnic w funkcjonowaniu nie odległych geograficznie, ale odbiegających od siebie pod względem potencjału gospodarczego i sportowego profesjonalnych klubów piłkarskich wchodzących w skład niemieckiej 1 Bundesligi oraz polskiej Ekstraklasy piłki nożnej, co dodatkowo potwierdza trafność podjętej problematyki badawczej i jej oryginalność.

Należy przyjmować, iż zasygnalizowane różnice są także pochodną prawnych uwarunkowań tworzenia tych struktur. O ile bowiem polska Ekstraklasa piłki nożnej powstawała w pierwszej dekadzie XXI wieku, w tle tzw. afery korupcyjnej w polskim futbolu, na gruncie nie znajdujących szerszej przychylności środowiska sportowego i gospodarczego rozwiązań dotyczących sportowych spółek akcyjnych (wywodzących się z ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej), o tyle zawodowa liga niemiecka znalazła już w punkcie wyjścia silne oparcie w treści umowy z dnia 18 grudnia 2000 r. zawartej pomiędzy Niemieckim Związkiem Piłki Nożnej (DFB) a 36 klubami występującymi na poziomie 1. i 2. Bundesligi. Na jej podstawie powołano

Stowarzyszenie Ligi Piłki Nożnej (niem. Die LigaFussballverband e.V.), w późniejszym czasie przemianowane na Deutsche Fussball Liga V. (DFL). Rozwiązanie to pozwoliło na stworzenie w ramach niemieckiego futbolu interesującego „stosunku czworokątnego” między (1) DFB, (2) zawodnikami, (3) klubami sportowymi oraz (4) podmiotem zarządzającym ligą zawodową (DFL).

Należy przyjmować, iż taka konstrukcja - nie występująca jeszcze w polskim futbolu - przyczyniła się w znacznym stopniu do rozwoju niemieckiej ligi zawodowej w piłce nożnej. Szerszy niż w innych krajach, udział osób prawnych i fizycznych (w tym kibiców) w finansowaniu i zarządzaniu klubami piłkarskimi, także przy wykorzystaniu tradycyjnej konstrukcji stowarzyszenia, jako jednego z akcjonariuszy spółki kapitałowej, sprzyjał rozwojowi niemieckiej piłki nożnej. Przy uwzględnieniu tego faktu oraz po przeprowadzeniu szerokich analiz teoretycznych i empirycznych Autor podjął interesujące rozważania w sześciu obszarach reprezentatywnych dla niemieckiego i polskiego futbolu ligowego, tj. w zakresie dostępnych form prawnych profesjonalnych klubów piłkarskich, ich struktur właścicielskich, organów zarządzających tymi osobami prawnymi, prowadzonej przez kluby zróżnicowanej działalności, rodzajów finansowania ich aktywności oraz papierów wartościowych oferowanych przez te osoby prawne. Zdając sobie sprawę z potencjału klubów niemieckich, występujących w 1 Bundeslidze, zaliczanej do jednej z pięciu najsilniejszych lig europejskich należy stwierdzić, iż tak szerokie zakreślenie tematu rozprawy było ze wszech miar odważne i zarazem nowatorskie.

Takie, a inne ujęcie tematu wiąże się niewątpliwie z faktem, iż współczesny rozwój futbolu, lig i klubów piłkarskich jest pochodną postępujących od ostatnich dekad ubiegłego stulecia procesów globalizacji, komercjalizacji i mediatyzacji sportu, w tym zwłaszcza najpopularniejszej jego dyscypliny, jaką jest piłka nożna. Dokonujący się w jej ramach na przestrzeni ostatnich 20 lat wzrost w obszarze dochodów organizatorów profesjonalnych rozgrywek sportowych na płaszczyźnie reprezentacyjnej i klubowej sprzyja rozwojowi inwestycji w sektorze futbolu, w wyniku czego znaczna część profesjonalnych klubów sportowych doprowadziła do przekształcenia tradycyjnych struktur stowarzyszeniowych w bardziej dopasowane do warunków współczesnego futbolu poszczególne formy spółek kapitałowych, wykorzystujących w sferze zarządzania instrumentarium prywatnego prawa handlowego. Co istotne, nastąpiło to jednak przy dalszym wykorzystaniu modelu stowarzyszenia sportowego, którego rola jest szczególnie widoczna w ramach funkcjonowania walnych zgromadzeń spółek kapitałowych. I również ta cecha nowoczesnego ruchu sportowego uzasadniała dodatkowo, szerokie zakreślenie ram prowadzonych rozważań.

Podsumowując dotychczasowe uwagi i ustalenia, należy stwierdzić, że wybór tematu pracy doktorskiej był niezwykle trafny, a przygotowana rozprawa w oryginalny sposób przedstawia wymagającą systematycznej analizy problematykę uwarunkowań prawnych funkcjonowania niemieckich i polskich profesjonalnych klubów piłkarskich. Należy raz jeszcze podkreślić, iż fakt, że podjęte rozważania

jurydyczne oparte zostały na mocnym fundamencie socjologicznym i ekonomicznym pozwala zarazem potwierdzić nowatorski charakter przeprowadzonych rozważań.

2. Cel, pytania badawcze i materiał badany rozprawy.

Autor w sposób dokładny sformułował główny cel rozprawy doktorskiej, którym jest analiza uwarunkowań prawnych i ekonomicznych działania trzech najwyższej sklasyfikowanych w sezonie piłkarskim 2018/2019 niemieckich klubów piłkarskich funkcjonujących w ramach 1 Bundesligi (FC Bayern Monachium AG, Borussia Dortmund GmbH & Co.KGaA. oraz RB Leipzig GmbH) oraz w tym samym okresie trzech najwyższej sklasyfikowanych klubów polskiej Ekstraklasy, tj. Legia Warszawa S.A, Piast Gliwice S.A. i Lechia Gdańsk S.A. Realizacja tego zamierzenia nastąpiła w szczególności przez analizę obowiązujących przepisów prawa powszechnego: cywilnego, handlowego, finansowego oraz podatkowego, a także regulacji prawa sportowego i korporacyjnego w postaci statutów oraz uchwał związkowych i klubowych. W ich kontekście możliwe stało się przeanalizowanie z jednej strony optymalnych form prawnych profesjonalnych klubów piłkarskich, wykorzystujących szerokie struktury właścicielskie (oparte o funkcjonowanie osób prawnych i fizycznych) oraz pracownicze, z drugiej zaś kwestii organów osoby prawnej, prowadzonej przez nie działalności, rodzajów finansowania oraz oferowanych przez kluby papierów wartościowych.

W ramach nin. rozprawy Doktorant wprowadził także pojęcie materiału badanego, obejmując jego zakresem dane zastane w różnorodnych dokumentach, które dotyczą formy prawnej i organizacyjnej badanych polskich i niemieckich klubów, które funkcjonują w obrocie prawnym jako spółki akcyjne działające w profesjonalnej piłce nożnej. Na s. 132 rozprawy znalazło się zastrzeżenie, że w przypadku spółki RB Leipzig GmbH nie udostępniono danych dotyczących wpływów z dnia meczowego, ze sprzedaży praw do transmisji i merchandisingu.

W tym kontekście rysuje się także pewien niedosyt wiążący się z brakiem szerszego przedstawienia w rozprawie zagadnienia, które intrygowało i nadal zwraca uwagę piłkarskiej Europy, a który dotyczy właśnie wskazanego klubu z Saksonii. Chodzi mianowicie o odnoszoną w stosunku do RB Leipzig GmbH zasadę multi - club ownership, mającą za przedmiot sytuację, w której dwa lub więcej klubów piłkarskich może stanowić własność tego samego podmiotu, niezależnie od jego formy prawnej (ujęcie sensu stricto) względnie gdy możliwe jest posiadanie kontroli nad co najmniej dwoma klubami piłkarskimi przez daną osobę fizyczną lub prawną (znaczenie sensu largo).

Mimo ambiwalentności tych sytuacji i negatywnej ich oceny ze strony wielu krajowych środowisk sportowych oraz postronnych osób trzecich współpraca klubów RB Leipzig GmbH oraz Red Bull Salzburg (utworzonych de facto przez jeden podmiot gospodarczy, tj. Red Bull GmbH mający siedzibę w Fuschl am See k. Salzburga) i występujących np. w sezonie piłkarskim 2024/2025 wspólnie w Lidze Mistrzów UEFA) została, po dłuższej analizie, zaakceptowana przez organy

finansowe Unii Europejskiej (UEFA). Nastąpiło to, mimo istnienia wielu powiązań między klubami nie tylko w sferze sponsoringowej i marketingowej, ale także w zakresie prowadzenia polityki transferowej, scoutingowej, budowy renomy marki czy w zakresie dzielenia się know-how zorientowanych finalnie na osiągnięcie jak najlepszych wyników sportowych przy jednoczesnej maksymalizacji dochodów z różnych źródeł.

Podjęcie w pracy doktorskiej wskazanego zagadnienia mogłoby zapewne prowadzić do sformułowania zaskakujących *prima facie* wniosków. Można wszakże przyjmować, iż realizacja zasady *multi-club ownership* implikuje zwiększenie konkurencyjności poszczególnych klubów piłkarskich na rynku transferowym (m.in. przez promocję i rozwój zawodników trenowanych w ramach wspólnej strategii szkoleniowej) oraz ułatwienia rozwoju osobowościowego i karier wielu utalentowanych piłkarzy, wychowanych w mniejszych klubach działających wewnątrz sieci powiązań. Z drugiej strony można zakładać, iż taka strategia oznacza budowanie pozycji rynkowej nie tylko wspólnego sponsora, ale i danego klubu czy renomy zawodników w innym regionie, kraju czy nawet na całym kontynencie. Stąd też paralelnie do zagrożenia konkurencji w rywalizacji ligowej można znaleźć również pozytywne strony zarządzania dwoma klubami piłkarskimi przez jeden podmiot gospodarczy.

3. Konstrukcja pracy, jej strona formalna i stosowane metody badawcze.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, trzech części oraz podsumowania. Ponadto zawiera streszczenie (w języku polskim i angielskim), bibliografię i spis rycin. Część I dotycząca założeń teoretycznych obejmuje trzy rozdziały, z których pierwszy poświęcony jest charakterystyce prawa, prawa sportowego, w tym w piłce nożnej, drugi przedstawia socjologiczną ewolucję procesu profesjonalizacji sportu i piłki nożnej, zaś trzeci koncentruje się na przybliżeniu socjologicznej charakterystyki organizacji formalnych w sporcie oraz w futbolu. Część II obejmuje założenia metodologiczne rozprawy. W jej czwartym rozdziale została przedstawiona metodologia badań, obejmująca: cel i przedmiot badań, pytania badawcze, materiał badany oraz metody badawcze.

Kluczowa dla rozważań rozprawy jej Część III obejmuje wyniki badań własnych Doktoranta w zakresie prawnych uwarunkowań trzech najwyższej sklasyfikowanych w sezonie 2018/2019 polskich i niemieckich klubów piłkarskich. Stąd też kolejno zostały omówione prawne uwarunkowania działań klubów polskich (rozdział 5), klubów niemieckich (rozdział 6) oraz analiza porównawcza (rozdział 7). Temat został opracowany szeroko i w sposób wnikliwy, a Autor wyselekcjonował i omówił istotne problemy wymagające naświetlenia oraz naukowego przybliżenia.

Sama struktura pracy jest logiczna oraz przejrzysta. Równocześnie należy stwierdzić, iż bardzo dobremu poziomowi merytorycznemu towarzyszy dbałość o jej stronę formalną. Rozprawa została napisana jasnym, zwięzłym i płynnym językiem, bez błędów stylistycznych i interpunkcyjnych, w sposób wykluczający istnienie zbędnych

powtórzeń. Dobry styl pracy dotyczy całego tekstu rozprawy, świadcząc o uczciwości, rzetelności i staranności naukowej Doktoranta. To zaś w znaczący sposób wpłynęło na przejrzysty i wartki tok prowadzonego wywodu, pozwalając tym samym zachować poprawność samej konstrukcji pracy. Autor dokonał przy tym właściwego doboru literatury, także prawniczej, cytując ją prawidłowo tak w samym tekście rozprawy, jak i w bibliografii. Istniejące źródła naukowe zostały przy tym przytoczone w pracy doktorskiej w sposób adekwatny do omawianych sukcesywnie zagadnień.

Dysponując bardzo dobrym warsztatem naukowym Doktorant przy omawianiu poszczególnych zagadnień pracy zastosował przede wszystkim metody: formalnologiczną (określoną jako analizę literatury przedmiotu oraz dokumentów i przepisów prawnych dotyczących klubów piłkarskich), metodę porównawczą oraz metodę idiograficzną i nomotetyczną. Przy wykorzystaniu pierwszej z nich Autor przeanalizował istniejącą literaturę przedmiotu w sposób pozwalający na prześledzenie ewolucji polskiej i niemieckiej piłki nożnej oraz pozwalający dostrzec, dlaczego niemiecki futbol ligowy znajduje się aktualnie na wyższym poziomie rozwoju niż rozgrywki polskiej Ekstraklasy.

Z punktu widzenia tematu niniejszej rozprawy podstawowe znaczenie ma metoda porównawcza zorientowana na zestawienie i porównywanie ze sobą różnorodnych zjawisk, czynności i regulacji, którą Doktorant zastosował dla skonfrontowania działalności wybranych profesjonalnych klubów piłkarskich w Polsce i w Niemczech. Zgodnie z przyjętymi założeniami rozprawy, przedmiotowe porównanie nastąpiło przez pryzmat form prawnych, struktury właścicielskiej, organów zarządzających klubami, ich działalności, sposobów finansowania oraz oferowania papierów wartościowych. Przy takim ujęciu problemu prawidłowo została zastosowana przez Autora metoda nomotetyczna, która polega na takim sposobie analizy, w którym dąży się do wytypowania małej liczby zmiennych o charakterze przyczynowym. Z kolei metoda idiograficzna polega na analizie, której celem jest pełne, dokładne oraz wyczerpujące ustalenie przyczyn określonego zachowania, zjawiska lub procesu. I także ten aspekt problemu został prawidłowo zbadany i przedstawiony przez Doktoranta. Należy tym niemniej przyjmować, iż rozważenie wpływu zasady multi-club ownership na funkcjonowanie klubu RB Leipzig GmbH i innych klubów piłkarskich pozwoliłoby na sformułowanie dodatkowych, interesujących wniosków.

4. Ocena treści rozprawy - Zasadnicze wątki pracy.

4.1. Oceniając pod względem merytorycznym rozważania Autora i wyprowadzone na ich podstawie wnioski można z całym przekonaniem stwierdzić, iż recenzowana rozprawa zasługuje na wysoce pozytywną ocenę. Doktorant prawidłowo porównał w sześciu obszarach badawczych zasady funkcjonowania wybranych, profesjonalnych klubów piłkarskich (niemieckich i polskich) wskazując kierunki działania także dla innych podmiotów ze wskazanych lig zawodowych, pozwalające na podniesienie przez nie poziomu organizacyjnego, finansowego i sportowego.

4.2. W rozdziale I, w nawiązaniu do wielu historycznych i współczesnych koncepcji doktrynalnych Autor wskazał na trudność w zdefiniowaniu samego pojęcia prawa oraz podkreślił trafnie znaczenie europejskiej tradycji prawnej, powstającej na gruncie prawa rzymskiego, dla rozwoju nowożytnych kodyfikacji cywilistycznych, które wpłynęły na sposób kształtowania prawa polskiego w XX w. W ramach prezentacji współczesnych teorii filozofii prawa możliwe było także szersze podkreślenie znaczenia instytucjonalnych teorii prawa - w ujęciu przykładowo M. Hauriou, Santi Romano i N. McCormicka - przy zastosowaniu których tworzone są pluralistyczne koncepcje prawa transnarodowego, w tym m.in. *lex sportiva*. Najogólniej rzecz ujmując, obejmuje ona zespół zasad i reguł dotyczących przebiegu rywalizacji sportowej, utrwalonych w orzecznictwie arbitrażowym, które przy zastosowaniu metody selekcji mogą wyłączać zastosowanie norm prawa powszechnego. Tak np. znajdująca zastosowanie w sferze zwalczania dopingu zasada *strict liability* (odpowiedzialności absolutnej, niezależnej od winy sprawcy) uchyla reguły prawa karnego eliminujące nałożenie kary na zawodnika przy braku stwierdzenia choćby winy nieumyślnej.

Należy przyjmować, iż Doktorant zdając sobie sprawę z braku jednoznacznego określenia analizowanej konstrukcji we współczesnym prawie sportowym, trafnie ograniczył jej znaczenie na gruncie prawa niemieckiego i polskiego stwierdzając m.in. „iż w przypadku *lex sportiva* nie możemy mówić już o klasycznym systemie prawa pozytywnego, w którym związek państwa z prawem był konieczny (s.20). O ile bowiem wskazana konstrukcja może być stosowana przy ocenie nie zawsze pozytywnie ocenianych przekształceń własnościowych klubów angielskich, francuskich czy hiszpańskich (w oparciu np. o kapitał azjatycki), o tyle usprawiedliwieniem szerszego pominięcia tego zagadnienia w niniejszej pracy jest fakt budowania struktury własnościowej klubów 1 Bundesligi i polskiej Ekstraklasy w oparciu zwłaszcza o krajowy, rodzimy kapitał. Z drugiej strony należy podkreślić, iż Autor trafnie określił współczesne znaczenie prawa sportowego przez pryzmat wpływu na nie regulacji unijnych oraz struktury międzynarodowego sportu, kształtowanej według zasady „*Ein Prinzip Platz*” .

4.3. W drugim rozdziale rozprawy Doktorant przedstawił w interesujący sposób różnice pomiędzy amatorskim a zawodowym uprawianiem sportu piłki nożnej, które wbrew obiegowym opiniom, nie opierają się jedynie na kryterium braku lub czerpaniu dochodów z uprawiania tej dyscypliny sportu. Trafnie przy tym podkreślił, iż istniejąca w świecie piłki nożnej dywersyfikacja realizowanych zadań wpływa na skład oraz liczebność zatrudnianych w organizacjach piłkarskich kadr. Zgodzić się przy tym należy ze sformułowaną tezą, iż najbardziej efektywnymi podmiotami w kreowaniu profesjonalnych sportowców, są organizacje formalne, w tym cechujące się najwyższym poziomem biurokratyzmu (s.40).

4.4. Przedstawiając w rozdziale trzecim rozprawy zróżnicowane funkcje organizacji formalnej w sporcie Autor podkreślił w szczególności znaczenie funkcji agonistycznej (nastawionej na organizację i realizację współzawodnictwa sportowego), integracyjnej, polegającej na zbliżaniu przedstawicieli różnych narodów na poziomie

międzynarodowym i globalnym (s.52) czy funkcji kreowania wspólnotowej tożsamości społeczeństw (s. 53), którą realizują w szczególności kluby piłkarskie, mające znaczny udział w budowaniu poczucia przynależności czy lokalnego patriotyzmu (s.53). Z omawianego punktu widzenia Autor trafnie wskazał na fakt, iż Legia Warszawa S.A. ma nie tylko kibiców w stolicy, ale również w innych miastach w Polsce, która to teza odnosi się do innych klubów ligowych. Ma ona znaczenie w kontekście sformułowanego w podsumowaniu postulatu o dopuszczeniu stowarzyszeń kibicowskich do zarządzania klubami piłkarskimi.

Uwzględniając strukturalną i funkcjonalną charakterystykę organizacji formalnych Autor wyróżnił w ich ramach organizacje biurokratyczne (do których zalicza się, mimo dyskusyjności problemu, krajowe związki sportowe, a także FIFA i UEFA), demokratyczne, w których kibice są zaangażowani w proces zarządzania klubem, organizacje sieciowe, komercyjne, typu „Grassroots” czy koalicyjne. Nie sytuując wyraźnie profesjonalnych klubów piłkarskich w jednej ze wskazanych kategorii Doktorant w ciekawy sposób przedstawił podstawowe cechy organizacji formalnych w piłce nożnej, których działania oparte są nie tylko na regulacjach zewnętrznych (prawie: powszechnym, międzynarodowych i krajowych organizacji piłkarskich), ale także na przyjętych przez te podmioty regulaminach i zasadach, przy wykorzystaniu istniejących kanałów komunikacyjnych dla porozumiewania się z bliższymi i dalszymi interesariuszami.

4.5. W ramach rozdziału 4 Autor wskazał, iż metodologicznym celem badań, jest poznanie struktury prawno-organizacyjnej trzech najwyższej sklasyfikowanych w sezonie 2018/19 profesjonalnych klubów piłkarskich w Polsce i Niemczech. Nastąpiło to przez pryzmat istniejącego środowiska prawnego w postaci statutów, uchwał związków sportowych, przepisów prawa handlowego, podatkowego oraz finansowego. W stosunku do obu analizowanych grup podmiotów ruchu piłkarskiego sformułowane zostały główne i szczegółowe pytania, na które Doktorant, przy zastosowaniu wskazanych powyżej metod badawczych, podjął udaną próbę udzielenia odpowiedzi na podstawie dokumentów prawnych i finansowych dotyczących badanych polskich i niemieckich organizacji sportowych, które funkcjonują w obrocie prawnym jako spółki akcyjne działające w profesjonalnej piłce nożnej.

4.6.1. W rozdziale 5 rozprawy poświęconym w pierwszym rzędzie dopuszczalnym formom prawnym działalności polskich profesjonalnych klubów piłkarskich Autor trafnie podkreślił, iż choć ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (dalej: u.s.) oraz regulacje dotyczące funkcjonowania Spółki Ekstraklasa S.A. pozwalają na udział w lidze zawodowej spółkom akcyjnym oraz spółkom z ograniczoną odpowiedzialności, to już inne regulacje, w tym Kodeks cywilny, Kodeks Spółek Handlowych czy uchwała Zarządu PZPN nr XII/ 194 z dnia 11 grudnia 2015 r. o członkostwie stwarzają możliwości działania klubów w szerszych formach prawnych. Należy jednak zwrócić uwagę na trudności, na jakie natrafiają w tym zakresie podmioty piłkarskie w Polsce. O ile w niższych, niż I liga piłki nożnej, rozgrywkach piłkarskich najbardziej optymalną i adekwatną formą prowadzenia działalności jest stowarzyszenie (stowarzyszenie

kultury fizycznej) jako osoba prawna typu korporacyjnego, to już podejmowane próby występowania klubów piłkarskich pod postacią fundacji (jako osoby prawnej typu zakładowego, w której liczy się nie element członkowski, lecz majątkowy) spotkała się ze zdecydowanym sprzeciwem ze strony innych uczestników rywalizacji sportowej. Z zastrzeżeniem uwagi sformułowanej w pkt 4.6.2. poniżej należy zauważyć, iż przedstawiciele doktryny prawa handlowego nie zajmują się w szerszym zakresie przybliżaniem możliwości zastosowania w sferze polskiego sportu zawodowego innych spółek kapitałowych, niż spółki akcyjne i spółki z o.o.

4.6.2. Struktura właścicielska polskich klubów piłkarskich pokazuje tym niemniej, że formuła spółki akcyjnej pozwala na uczestnictwo w niej zróżnicowanych podmiotów (z jednej strony Miasto Gliwice oraz stowarzyszenie Gliwickiego Klubu Sportowego „Piast”, z drugiej strony Lechia Rights Management sp. z o.o. kontrolowana przez spółkę prawa niemieckiego Advancesport AG), co pozwala ocenić pozytywnie możliwość stosowania do sfery sportu postanowień KSH. Ich bezpośrednie przyjęcie pozwoliło na sukcesywne zastąpienie w regulacjach statutowych klubów polskiej Ekstraklasy piłki nożnej postanowień, które były w przeszłości kształtowane przez niezbyt udane dyspozycje dotyczące sportowych spółek akcyjnych, wprowadzonych ustawą z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej.

4.6.3. Z tych względów Autor mógł precyzyjnie przedstawić szczegółowe kompetencje walnych zgromadzeń, rad nadzorczych i zarządów polskich klubów piłkarskich, które, co istotne, konwenują z postanowieniami KSH, mimo iż współczesna działalność spółek kapitałowych działających w sporcie wykracza poza typowy zakres ich działalności.

4.6.4. Omawiając działalność polskich klubów piłkarskich Doktorant nie nawiązał słusznie do niezbyt poprawnej definicji sportu sformułowanej w art. 2 ust.1 u.s. Jak wiadomo, nie została ona stworzona w autonomiczny sposób przez polskiego prawodawcę. Art. 2 ust.1 u.s. powtarza wszakże definicję zawartą w Europejskiej Karcie Sportu Rady Europy, nawiązującą w większym stopniu do sportu masowego lub pojęcia kultury fizycznej, aniżeli do mającego współcześnie większe znaczenie sportu wyczynowego. Ten zaś, jak się wydaje, powinien być definiowany przy uwzględnieniu rywalizacyjnego i zdrowotnościowego jego wymiaru, niepewności wyniku sportowego oraz przestrzegania reguł sportowych.

Podjęcie próby odmiennego, niż uczynił to prawodawca, zdefiniowania sportu w pracy doktorskiej jest niewątpliwie trudne. Stąd też Autor, w kontekście celu rozprawy i postawionych wcześniej pytań badawczych, trafnie skonfrontował treść art. 2 ust.1 u.s. nie z faktem uprawiania sportu, lecz z prowadzoną przez wszelkiego rodzaju jednostki organizacyjne działalnością sportową (s.92 pracy). Przyjmując słusznie, iż ta działalność w konkretnym sporcie jest również zmienną przynależności danego klubu do polskiego związku sportowego, na podstawie systematyki przyjętej przez Polską Klasyfikację Działalności oraz statutów klubowych omówił szerokie formy działalności polskich klubów piłkarskich, które realizują swoje cele sportowe i

aktywności z nimi związane także przez działalność gospodarczą, jak i inne uczestnictwo w obrocie gospodarczym.

4.6.5. Ze wskazanym powyżej zagadnieniem wiąże się ściśle kwestia finansowania polskich klubów piłkarskich. Zgodnie z przepisami KSH, realizuje się ono m.in., za pośrednictwem kapitału: zakładowego (obejmującego akcje imienne różnych serii), zapasowego (przeznaczanego na pokrycie strat spółki z zysku) czy rezerwowego (s.100 pracy). Doktorant trafnie ponadto zwrócił uwagę na inne, specyficzne źródła finansowania analizowanych spółek, którymi są w szczególności wpływy: z dnia meczowego, transmisji telewizyjnych i radiowych, scentralizowanych praw telewizyjnych, premii za udział w pucharach krajowych oraz zagranicznych, umów komercyjnych (w tym reklamowych), wskazując przy tym na podstawie danych liczbowych, iż w każdej z powyższych sfer kwoty uzyskiwane przez klub Legia Warszawa S.A. przewyższają wyraźnie sumy pozyskiwane przez Piast Gliwice S.A. i Lechia Gdańsk S.A. Warszawski Klub przoduje również na płaszczyźnie wpływów z transferów zawodników. Jeśli, mimo to, Legia Warszawa S.A. prowadzi w ostatnich latach oszczędną politykę finansową, to wynika to, jak należy przyjmować, z braku awansu klubu do prestiżowej Ligi Mistrzów UEFA oraz z dużych kosztów pozyskania nowych piłkarzy oraz utrzymania zespołu.

4.6.6. Omawiając kwestię papierów wartościowych oferowanych przez polskie kluby piłkarskie Autor trafnie wskazał na akcje spółek akcyjnych, a przy omawianiu kwestii rozporządzalności nimi nawiązał do treści art. 10 u.s., mającego szerszy zakres, a mianowicie traktującego o zakazie konkurencji. Normatywną jego istotą jest zabronienie określonym podmiotom powiązanych osobowo lub kapitałowo z jednym klubem sportowym pełnienia konkretnych ról czy sprawowania określonych funkcji w innym klubie uczestniczącym we współzawodnictwie w tym samym sporcie. W tym kontekście Doktorant podniósł, iż niewątpliwym uchybieniem byłaby sytuacja, w której dwa rywalizujące ze sobą w lidze czy też w rozgrywkach pucharowych kluby posiadałyby wspólnego właściciela czy właścicieli (s.105).

4.7.1. W rozdziale 6 pracy Doktorant przedstawił prawne uwarunkowania funkcjonowania niemieckich klubów piłkarskich. Po przybliżeniu procesu powstawania kapitałowej spółki zależnej (DFL) oraz w szczegółowy sposób tworzenia wyodrębnionych spółek kapitałowych profesjonalnych klubów piłkarskich (w których istotną rolę odgrywają nadal stowarzyszenia) podkreślił znaczenie funkcjonowania spółki komandytowo-akcyjnej jako zaawansowanej formy prowadzenia działalności w futbolu.

Następnie Autor omówił: 1) skondensowaną strukturę właścicielską spółki Bayern Munchen AG, w której głównym udziałowcem jest macierzyste stowarzyszenie (75 % akcji), a pozostałymi są m.in. długoletni partnerzy klubu (Adidas AG, Audi AG i Allianz SE), 2) rozproszoną strukturę spółki Borussia Dortmund GmbH & Co. KGaA, w której akcje należą do licznych osób fizycznych i prawnych, także ze względu na okoliczność, iż 67,92 % udziałów znajduje się w dostępie publicznym, co nie zmienia faktu, iż stowarzyszenie macierzyste, tj. Borussia 09 Dortmund e.V. mające tylko 4,61

% w kapitale zakładowym w.w. spółki posiada 100% pakiet głosów na zgromadzeniu wspólników komandytariusza spółki Borussia Dortmund Geschäftsführungs-GmbH, ponoszącego odpowiedzialność za zobowiązania spółki oraz 3) spółki RB Leipzig GmbH, w której inwestor większościowy, tj. Red Bull GmbH posiada udział na poziomie odpowiadającym 99% w kapitale zakładowym, a mimo to stowarzyszenie R.B. Leipzig GmbH, choć posiada 1% w kapitale zakładowym, to dysponuje większościami pakietem głosów na walnym zgromadzeniu saksońskiego klubu. Stąd też Doktorant trafnie podkreślił, iż w środowisku sportowym model przyjęty przez RB Leipzig GmbH jest mocno kontestowany i uważany za wypaczenie zasady „50 + 1”. Zobowiązuje ona macierzyste stowarzyszenie klubu piłkarskiego (org. Mutterverein) do posiadania liczby udziałów lub akcji upoważniających do oddania 50% głosów oraz co najmniej jednej dodatkowej akcji z prawem głosu na walnym zgromadzeniu zrzeszonej w DLF spółki kapitałowej (org. Tochtergesellschaft). Jest oczywiście kwestią do dyskusji, czy rozwiązaniem tego problemu może być właściwe zastosowanie zasady multiclub ownership na gruncie prawa niemieckiego.

4.7.2. Doktorant przybliżył także w interesujący sposób zróżnicowane formy zarządzania niemieckimi klubami piłkarskimi, zwracając szczególną uwagę na istotne możliwości, jakie stwarza w tym zakresie spółka komandytowo-akcyjna. Omawiając wzajemne relacje pomiędzy organami poszczególnych klubów, które pozwalają również na podejmowanie skutecznych decyzji odnośnie prowadzenia I zespołu trafnie podkreślił, iż w klubie RB Leipzig GmbH nie występuje rada nadzorcza, co jest niewątpliwie pochodną innej struktury właścicielskiej tej spółki. Uwzględniając fakt, iż w niemieckiej literaturze przedmiotu funkcjonuje termin „przedsiębiorstwa piłkarskiego” (org. Fussballunternehmen) Autor przedstawił szerokie płaszczyzny funkcjonowania niemieckich klubów piłkarskich wskazując na możliwości uzyskiwania przez nie dochodów. Wiążą się one zwłaszcza z wpływami z dnia meczowego, ze sprzedażą praw do transmisji oraz z merchandisingu (zwłaszcza ze sprzedaży gadżetów na rzecz kibiców i sympatyków futbolu). Przeznaczone są one nie tylko na utrzymanie sekcji piłkarskiej, ale i prowadzenie działalności gospodarczej, w tym inwestycyjnej.

Dobra sytuacja finansowa niemieckich klubów pozwala na podwyższenie kapitału zakładowego oraz emisję akcji przy wykorzystaniu rynku otwartego oraz giełdowego. Należy przyjmować, iż odbywa się ono paralelnie do procesu partycypacji akcjonariuszy w zyskach spółek, który aktualizuje się wraz z podjęciem przez zgromadzenie wspólników uchwały w sprawie podziału spółki.

4.8.1 Przeprowadzona w rozdziale 7 rozprawy analiza porównawcza prawnych uwarunkowań polskich i niemieckich klubów piłkarskich stworzyła Doktorantowi płaszczyznę do sformułowania interesujących konkluzji, z którymi można niekiedy oczywiście polemizować, ale które świadczą o bardzo dobrej znajomości tematu przez Autora. Odnosi się to w pierwszym rzędzie do postulatu rozszerzenia katalogu klubów mogących występować w polskiej lidze piłkarskiej, dla którego punktem odniesienia może być model niemiecki, w którym istotną rolę odgrywają także stowarzyszenia i spółki komandytowo-akcyjne.

Jak podkreślił trafnie Autor, istnienie tych ostatnich umożliwia, oprócz korzyści podatkowych, zachowanie dominującej pozycji dotychczasowym właścicielom, skoro mniejsze uprawnienia rady nadzorczej w zakresie powoływania członków zarządów uniemożliwiają wpływ inwestorów zewnętrznych w tym zakresie, co wynika tak z niemieckiego, jak i polskiego prawa handlowego (s. 156). Brak zatem takiego rozwiązania w polskiej lidze zawodowej jest, zdaniem Doktoranta, poważną stratą nie tylko w perspektywie organizacyjnej, ale także w kontekście utraty potencjalnych środków finansowych.

4.8.2. Bardziej złożone przyczyny wiążą się z brakiem zaangażowania sponsorów oraz kibiców w struktury własnościowe polskich klubów piłkarskich, choć w pierwszym przypadku teza ta nie sprawdza się w pełni w przypadku klubu Legia Warszawa S. A. Trudna sytuacja finansowa Miasta Zabrze, od wielu lat utrzymującego finansowo wielokrotnego mistrza Polski - Górnik S.A. nakazuje z kolei ostrożne rozważenie, czy istotnie brak zaangażowania podmiotów publicznoprawnych w strukturach właścicielskich niemieckich klubów nie jest racjonalnym rozwiązaniem. Największe podobieństwa w analizowanym zakresie dotyczą niewątpliwie istnienia oraz funkcjonowania organów zarządzających klubami, co nie jest elementem rzutującym na ich bieżącą działalność.

4.8.3. Dostrzegalne różnice w funkcjonowaniu analizowanych klubów są pochodną ich niejednolitego potencjału finansowego i sportowego. Wynika on w szczególności z otrzymywania przez kluby niemieckie większych przychodów z tytułu udziału w europejskich rozgrywkach piłkarskich (w Lidze Mistrzów i w Lidze Europy) oraz dużych kwot generowanych z praw telewizyjnych i medialnych. Wskazanej dysproporcji nie mogą w żaden sposób zmienić relatywnie duże środki pozyskiwane przez polskie kluby z tzw. dnia meczowego. Ta różnica ma niewątpliwie przełożenie na proces inwestowania przez kluby niemieckie w działalność pozasportową (choć ten aspekt jest trudno dostrzegalny w przypadku RB Leipzig GmbH). W warunkach polskich znajduje on zastosowanie, choć w niewielkim tylko zakresie w odniesieniu do klubu Legia Warszawa S.A.

4.9. Na bazie przeprowadzonej w rozdziale 7 analizy porównawczej Doktorant przyjął w podsumowaniu, iż w 3 z 6 badanych płaszczyzn można stwierdzić porównywalne wobec siebie wyniki. Zdaniem Autora, istnieją one w obszarach dotyczących : organów działających w imieniu profesjonalnych klubów piłkarskich w Polsce i w Niemczech, a także w zakresie prowadzonej przez te kluby działalności oraz w dostępnych rodzajach finansowania. Z taką tezą można zgodzić się w pełni w pierwszym aspekcie, a w dwóch pozostałych sferach przy zastrzeżeniu, iż to porównanie ma charakter formalny, wiążący się z istniejącymi w obu krajach rozwiązaniami prawnymi (w tym kodeksowymi), a nie z rzeczywistą możliwością prowadzenia działalności, w tym pozasportowej oraz jej finansowaniem, uzależnionym, mimo wszystko, od aktualnego potencjału sportowego i ekonomicznego klubów.

Wskazując z kolei na istnienie różnic w obszarach : dostępnych form prawnych, struktur właścicielskich oraz oferowanych przez kluby papierach wartościowych Doktorant zaproponował dopuszczenie w sferze polskiego futbolu nie tylko spółki komandytowo-akcyjnej (o czym była mowa), ale również stowarzyszeń kibicowskich mogących, przynajmniej w sposób pośredni, wpływać na funkcjonowanie profesjonalnych klubów piłkarskich. Takie rozwiązanie można oczywiście rozważyć, choć jak się wydaje, muszą istnieć, nie tylko teoretyczne argumenty przemawiające za taką konstrukcją.

Niezależnie od powyższego należy stwierdzić, iż uzyskane w wyniku przeprowadzonego wywodu rezultaty badawcze mają istotne znaczenie nie tylko dla doktryny prawa sportowego, ale również praktyki uprawiania piłki nożnej na poziomie ligowym. Przedstawione przez Autora propozycje odnośnie poszerzenia katalogu klubów mogących uczestniczyć we współzawodnictwie profesjonalnym, w szczególności o spółkę komandytowo-akcyjną oraz dopuszczenie do zarządzania futbolem stowarzyszeń kibicowskich powinny być w przyszłości przeanalizowane przez prawodawcę i władze piłkarskie.

5. Konkluzje końcowe recenzji.

Rozprawa doktorska Pana mgr Łukasza Tomaszuka nt. Prawne uwarunkowania profesjonalnych klubów piłkarskich. Analiza porównawcza (Warszawa 2024) stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, który dotychczas był tylko sporadycznie podejmowany w literaturze przedmiotu lub w niej pomijany ze względu na specjalistyczny jego zakres oraz skomplikowaną materię. Należy przy tym podkreślić, iż jest to praca na wysokim poziomie, tak pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Jest to zarazem pionierskie, całościowe i twórcze rozwiązanie unikalnego zagadnienia, przedstawione w ramach logicznie ujętego i w pełni poprawnego od strony metodologicznej wywodu, mającego zdecydowaną koncepcję i pytania badawcze, podlegające stałej weryfikacji. Wykazuje ona ogólną wiedzę teoretyczną Autora w zakresie prawa sportowego, a także umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów praktycznych i prowadzenia pracy naukowej.

W podsumowaniu z pełnym przekonaniem stwierdzam, że recenzowana Dysertacja z całą pewnością spełnia wymagania stawiane rozprawie doktorskiej, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2024. 1571). W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Pana mgr Łukasza Tomaszuka do dalszych etapów przewodu doktorskiego, w celu nadania stopnia naukowego doktora nauk w dyscyplinie o kulturze fizycznej.

Równocześnie pragnę stwierdzić, iż recenzowana rozprawa zasługuje na wyróżnienie. Stanowiąc nowatorskie rozwiązanie trudnego, a przy tym relatywnie wąskiego problemu jurystycznego wytycza kierunek możliwości prowadzenia interesujących badań na styku prawa sportowego, handlowego i cywilnego. Wartość pracy podkreśla fakt, iż ciekawy wywód prawny Autor oparł na pogłębionej analizie

socjologicznej i ekonomicznej. Trafnie wskazując na modelowe sposoby zarządzania niemieckimi klubami piłkarskimi, w szczególności przy wykorzystaniu spółki komandytowo - akcyjnej Doktorant przedstawił interesujące rozwiązania możliwe do wykorzystania we współczesnym futbolu. Ich zastosowanie może poprawić także model finansowania i zarządzania polskim futbolem. Fakt, iż najważniejsze konkluzje rozprawy i postulaty de lege ferenda zostały sformułowane w oparciu o udowodnione w pracy tezy badawcze podkreśla niewątpliwie wysoki poziom przygotowanego opracowania i jego oryginalność. Stąd też wnoszę o podjęcie uchwały w sprawie nadania Panu mgr Łukaszowi Tomaszukowi stopnia doktora nauk w dyscyplinie o kulturze fizycznej z wyróżnieniem.

/-/ Andrzej Wach